

De Gouden Verrader van Bonaire

Colofon

ISBN: 978 94 6365 593 4

1e druk 2023

© 2023, Bart van Oost

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De Gouden Verrader van Bonaire

Bart van Oost

Voor Karin

Inhoud

Proloog	9
DEEL 1: Het verhaal van de Gouden Verrader	11
Introductie	13
Over de verteller	13
Piet Bakker	15
Terugkeer op Bonaire	15
Captain Don Stewart	19
Dons drama met de Sterke Yerke III	22
L.D. Gerharts	25
Jato Baco	27
De Loden/Rode Verrader	30
De Gouden Verrader	34
1948: 1 ^{ste} ontvoering: Jato Baco – Gerharts & Heitkönig	36
1950: 2 ^{de} ontvoering: Marine Luchtvaart Dienst (MLD)	37
1952: De Gouden Verrader komt terug naar Bonaire	40
1962: 3 ^{de} ontvoering Marine Luchtvaart Dienst	45
1962: De Gouden Verrader komt voor de tweede keer terug naar Bonaire	47
Ontwerp van een historische game	49
Captain Don en zijn Annieke	49
De Gouden Verrader leeft!	51
1965: Gouden Verrader weer ontvoerd?	55
1965 – 1966: Gouden Verrader alweer terecht, of toch ontvoerd?	58
1967: 5 ^{de} ontvoering door de Hr.Ms. Friesland	58
1968: Retour met de Hr.Ms. Rotterdam en alweer ontvoerd met Pinksteren	59
1969 – 1987: Meer ontvoeringen?	62
1987: Voorlopig laatste rustplaats	63

DEEL 2: Herkomst van de Gouden Verrader	65
In gesprek met Michiel van Bokhorst	67
The Memory of Liverpool	67
The Mairi Bhan	71
Coolie Ships	78
De passage van Trinidad naar Calcutta	80
De laatste passage van Trinidad naar Marseille	81
Wrak van de Mairi Bhan	87
In gesprek met Ruud Stelten	90
De Anneka	96
Loden Verrader is niet wie ze zegt dat ze is, verraad!	98
Waar is de Gouden Verrader nu?	101
Conclusie	104
Trivia	107
Noten/bibliografie	115
Illustratieverantwoording	119

Proloog

Bonaire, 2 maart 1948. Piet Bakker heeft een lange dag achter de rug. Hij zit samen met Jo Spiers aan een tafel van het restaurant van hotel Zeebad. Zijn gastheer Lodewijk Daniel Gerharts (LD) trakteert hen op een grote rijsttafel. Piet is een bekend schrijver. Voor een nieuw boek over West-Indië doet hij een ronde langs de verschillende eilanden van de Nederlandse Antillen en Suriname. Onderweg doet hij verslag van zijn bevindingen. Na Curaçao is hij samen met illustrator Jo Spiers afgereisd naar Bonaire. Ze doen ‘Bonaire-in-one-day’. Gerharts ziet direct kans om zijn nieuwe hotel te promoten en leidt ze rond over Bonaire. De dag verloopt voorspoedig. Aan het begin van de avond schuiven er zo’n vijftig Bonairianen aan. Samen met Piet Bakker wisselen ze van gedachten over zijn te schrijven artikel. Hierna druipen de meeste gasten af.

LD en Jules, de lokale fotograaf, smid en alleskunner, blijven samen met Piet, Jo en nog een paar andere gasten aan de bar hangen. “Tijd voor wat sterkers!” roept een van hen. Op de bar verschijnen twee flessen rum. Het gesprek gaat verder en Piet vertelt over de Loden Verrader van Curaçao... De rum vloeit inmiddels rijkelijk... “Wat is dan precies die Loden Verrader?” vraagt Jules. Piet vertelt over een mysterieus beeld dat is verborgen in de kluis van de familie Maduro. Het is tegelijkertijd een gewild item van de Koninklijke Marine. Het wordt keer op keer ontvoerd.

Ze zijn diep onder de indruk. Behalve LD. “Oh,” zegt hij: “Die Loden Verrader is niets vergeleken met onze Gouden Verrader!” “Wat?” zegt Piet. “Hebben jullie een Gouden Verrader? Wat is dat dan?” En het verhaal van de ontdekking van de Gouden Verrader wordt aan hem verteld. “Die moeten jullie hier naar toe halen,” klinkt daverend uit de mond van de beroemde schrijver. En zo gezegd, zo gedaan...

Dit is het begin van het verhaal van de Gouden Verrader. Althans, op deze avond is de naam Gouden Verrader bedacht. Hiermee start een bijzondere traditie. De Gouden Verrader wordt vanaf dit moment zeker vijf keer ontvoerd. Door wie en waarom? Wat is de Gouden Verrader precies en waar komt zij – ja, het is een dame - vandaan? Waar is de Gouden Verrader nu en welke prins was erbij betrokken? En misschien wel de belangrijkste vraag: Is de Gouden Verrader wel wie ze zegt dat ze is?

DEEL 1

Het verhaal van de Gouden Verrader

Introductie

Er was eens... een Gouden Verrader.

Toen ik het idee kreeg om een boekje te schrijven over het bijzondere verhaal van de Gouden Verrader was ik op basis van de titel al snel geneigd om dit in de stijl te doen van een spannende avonturenroman. Maar als beginnend auteur is het nog niet zo gemakkelijk om dit in je hoofd te laten ontstaan. Toen ik de biografie over L.D. Gerharts van René Roders (2022) las, begreep ik dat een spannend verhaal niet persé fictie hoeft te zijn. Sommige waargebeurde verhalen zijn nou eenmaal uit zichzelf al spannend genoeg. Ik was daarom blij met het advies van René om het verhaal te vertellen vanuit mijn eigen onderzoek. De verrassende wendingen en ontdekkingen die ik hierin zelf deed, wil ik graag met jullie delen.

Over de verteller

Een vraag die mij de afgelopen jaren vaak gesteld is: Hoe ben je op Bonaire terechtgekomen? Meestal is mijn grappig bedoelde antwoord dat ik een weddenschap verloren heb. Nu is dat niet het geval maar mijn eerste ervaring met Bonaire voldoet zeker niet aan de slogan van de toeristenorganisatie van het eiland: Once a visitor always a friend.

In 2006 was ik 25 jaar jong en belandde ik op Aruba. Ik vond werk in het Horacio E. Oduber Hospitaal.

Mijn broer was een jaar eerder naar Spanje vertrokken, dus waarom zou ik ook niet voor een jaar op avontuur gaan? Mijn avontuur duurde uiteindelijk 2,5 jaar. Het beeld van Aruba dat door bewoners op Bonaire vaak wordt geschetst is: Amerikaans, mega-toeristisch, druk en vooral: witte stranden en welvaart zijn belangrijker dan de natuur... Men bedoelt dit meestal in een negatieve context maar voor mij was Aruba 2,5 jaar feest. Eindelijk de 'studententijd' die ik door mijn keuze om naast mijn werk te gaan

studeren niet echt had gehad. Daarbij leerde ik op dit eiland mijn dan toekomstige vrouw kennen.

In de 3de klas van de middelbare school heb ik het vak geschiedenis laten vallen. Daar heb ik nog steeds spijt van.. Van alle locaties die ik bezoek op de wereld wil ik weten hoe de historie in elkaar zit, wat er gebeurd is en wat er uit het verleden tegenwoordig nog merkbaar is. In mijn onderzoek naar de historie van Aruba stuitte ik op het boek *De Antillen bestaan niet* (2004) van Miriam Sluis. Hierin wordt haarfijn uitgelegd wat een bijzondere staatkundige vorm het Koninkrijk der Nederlanden eigenlijk was (en nog steeds is). Geen ander land heeft sinds de dekolonisatie na de tweede wereldoorlog zo'n bijzondere vorm gekozen met de overzeese gebieden als Nederland. In 1986 had Aruba zich al losgemaakt van de overige eilanden van de Nederlandse Antillen en had een 'status aparte'. Sluis schrijft verder dat de Antillen niet bestaan omdat er helemaal geen homogeniteit is onder de bevolking van de eilanden. Dit gegeven vond ik fascinerend en ik vatte meteen het plan op om alle andere eilanden zelf ook te bezoeken om te kijken of dit inderdaad zo is.

Zo belandde ik in 2007 voor een week op Bonaire. Piet Bakker omschrijft in zijn boekje *Naar de West* (1948) zijn bezoek aan het eiland Bonaire als volgt:

'Aan het stille lieve Bonaire kan men in aanschouwelijk onderwijs zien welk een verschil het maakt of de olie ergens neerstrijkt of niet (red: Aruba en Curaçao kenden inmiddels welvaart door de olieraffinaderijen). Net als vijf en twintig en driehonderd jaar geleden speelt het leven zich in kleine verhoudinkjes af. Ik weet niet of men hier van idylle mag spreken. Mocht het er evenwel een zijn, dan is het wel een slaperige en vervelende idylle.'

Met mijn ervaring en achtergrond vanuit Aruba concludeerde ik dat in 2007 de situatie op Bonaire de afgelopen decennia niet veel veranderd was. Dat ik het mis had, zal later blijken.

Piet Bakker

Over de proloog: wellicht spreekt de naam Piet Bakker nu niet meer tot de verbeelding, al zullen de meeste mensen bekend zijn met zijn werk. Hij werd geboren in 1897 en werkte tot 1941 onder andere voor de kranten *de Telegraaf* en *het Volk*. Tijdens de Duitse bezetting kwam hij in een lastige gewetenskwestie: schrijven onder de nazi's of het gebod "Blijven!" volgen van W.H. Vliegen (partijleider SDAP – voorloper van de PvdA) om stand te houden tegen de groeiende druk. In zijn memoires schreef Bakker: *'Eerlijk wil ik belijden, dat ik nóg te lang ben aangebleven, nóg te veel ge-urmd heb, al heeft het dan maar een paar maanden geduurd. De krant had na de 14e mei 1940 niet meer moeten verschijnen.'* Tot 1944 liet hij een ondergedoken Joodse journalist onder zijn naam schrijven in *Het Utrechtsch Nieuwsblad* [1]. Maar al tijdens de tweede wereldoorlog schreef hij ook zijn bekendste werk, de trilogie *Ciske de Rat*.

In 1945 was hij medeoprichter van het weekblad *Elsevier*. Voor dit blad werkte hij vooral als reisverslaggever en zo arriveerde hij in 1947 op Bonaire en startte, onbedoeld, de avonturen van de Gouden Verrader.

Terugkeer op Bonaire

In 2016 keerde ik terug op Bonaire en werkte voor het ziekenhuis en verschillende (semi)overheidsorganisaties op het eiland. Daarnaast besloot ik om me meer te gaan verdiepen in de historie van Bonaire. In 2021 richtte ik mijn eigen bedrijf op: Bee Caribe. Hiervoor ontwikkelde ik in totaal zes historische games en een aantal cultuurroutes.

De naam Bee Caribe is eigenlijk bij toeval ontstaan uit mijn aversie tegen het gebruik van Facebook. Ik heb lang volgehouden geen account nodig te hebben, maar dan kom je op Bonaire... hier blijkt Facebook nagenoeg de enige up-to-date informatiebron. Zelfs overheden en nutsvoorzieningen plaatsen eerder informatie op sociale media dan op hun eigen website. Daarnaast